

ACC. N:R M. 16230:1-21.

Landskap: *Blekinge* Upptecknare: *Gerd Englund*
Härad: *Lister* Berättare: *Algot Bengtsson, Olofstäm*
Socken: *Jämsbög* Berättarens yrke: *verkstästare*
Uppteckningsår: *1965* Född år *1903* i *Jämsbög*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Emigration. s. 1-21.

LUF 128.

Skriv endast på denna sida.

Jag känner inte till, vilka som först emigrerade till Sverige. Bland de första jag minns var i alla fall sysskonen Olsson. De var till Sverige det gamla Olafstäm, och deras far hette Ola Olsson. De emigrerade i början på 1900-talet. Jag träffade t.o.m. en av bröderna, när jag och min fru var och hälsade på släktingar i Amerikka för några år sedan. Efter vad jag kan förstå så hade de lyckats bra - så pass att de kunde ta dit föräldrarna på senare år. Under min barndom kom inga emigranter tillbaka hit för att stanna.

Min mosters man, som också reste ut, när jag bara var fyra-fem år gammal, kom heller aldrig tillbaka. Han hette John Mattsson och bodde nere i distriktet Mjallby församling. Han fick också aldrig komma tillbaka, men han hjälpte in tre av barnen - två av dessa två

fäde jag, när jag var därinne. När barnen kom
in där hade han tagit hand om dem och
hjälpst dem att komma igång. Sedan hade
barnen helt plötsligt förlorat kontakten
med honom, och han var helt enkelt
försvunnen. Sista gången min kusin träffade
honom, var han i Minneapolis.

Anledningen till att morbror John reste be-
roddes väl på tiderna här - många reste
ut för att skaffa sig en bättre utkomst. Mor-
bror skickade faktiskt hem en hel del
pengar och hjälpte till med försköningen,
förutom det att han hjälpte över sina
barn. Han arbetade inom byggbrans-
chen och hade alltså ett relativt bra
arbete. Pengar till resan lånade han ut-
till bönderna i byn och skickade dem
sedan tillbaka. Hans barn har blivit sig

bra lärare: Pojken, Fred Johanson, arbetar som stålgiutar och formare på ett stålverk i Chicago. Hans syster är telefonväkt och kassörskan på en Rotaryklubb och har heltidsanställning där. Den andra flickan träffade vi inte.

Det var säkert många, som reste till Amerika, när jag växte upp. Nästan varje familj hade alltid någon, som reste ut. De reste dels en och en och dels i grupper om två-tre personer. Jag känner däremot inte till någon hel familj, som reste ut - utom ovan nämnda, där ju föräldrarna reste ut långt senare.

I Sven Mattsons familj reste inte mindre än fem söner ut: Törst reste Hjalmar och Oudvig, efter vagn i Arvid och därefter Edvin och Gustav. De två siste kom till

ACC. N:R M. 16230:4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

barn. Dessa två reste ut strax innan depressions-
perioden i slutet av 20-talet. Det var dåliga
tider även i Amerika då och de hade svårt
att få jobb därinne. Under den tid de var
där, arbetade de i alla fall på farmarna.
Edvin vågade också ut för en olycksstun-
delse - han bröt ena benet och även
detta gjorde väl sitt till, att han inte
kunde drivas. De övriga tre bröderna
har emellertid stannat kvar där ute. Nu
är två av dem döda.

Vi hade också en gammal verkstärtare
här, som hette Keinige. Hans son Rudolf
enigjerade.

Familjen Jonsson, som köpte huset efter gam-
le Ole Olson, hade en son och en dotter
som reste. Vidare reste Axel och Victor Gö-
ransson, en av Tallvats pojkar och en poj-

ACC. N:R M. 16230:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

5
Ne, som lätte Axel Larsson. Alla dessa emi-
granter var olöfströmare. Orsaken till att
de reste var väl den, att de ställde i ut-
sikt att få ett bra arbete och bättre betalt.
För här var bra dåliga tider. Jag tror inte
de reste i avsikten att stanna här länge.
Jag vet i alla fall att min äldste bror
sade, när han reste: "Om det går bra
skall jag komma hem efter 10-15 år." Men
man vet ju hur det blir - de gifte sig
och bosätter sig, och så är saken klar.
Men verkligen var väl egentligen, att de
skulle resa ut för att få det lite bätt-
re ställt och sedan återvända hem igen.
Dessa pojkar, jag nämnt, kom väl
sannolikt till Minnesota och någon till
Illinois, men de är nu utspridda över
ett stort område. Vi träffade en del av

ACC. N:R M. 16230:6,

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

den, när vi var därute 1963. Granssons äldre pojke var verkställare och den yngre var förmän. Båda arbetade inom industrien. Jag träffade också en kamrat till mig, Karl Petersson, som reste ut lite senare - 1924. Han arbetade som linjeförmän för ett telefonaktiebolag i Chicago och verkade där det gott ställe.

Mitt barndoms hem låg här i Olafstorn - bara 100 m. från den plats, där jag nu bor. Boningshuset var ett 1½-planshus. Det var gultmålat och hade vita kantar. På nedre bottenvåningen fanns tre rum och kök och ovanpå tre sovrum. Min farsa lät renovera huset och samtidigt revistern dit senare. Detta gjordes innan min andra systers reste till Amerika (Åkr 1920-21). Det var spännande när att börja med men det klädde se-

den med plöt i samband med revideringen.

Vi var nio syskon. Vi föddes inte alla i Öst-
ström, dy för och var hade tidigare bott
i Mörrum. Jag var den förste som föddes
här. De tre syskonen före mig föddes i Mörrum.

Jon född 1894 Twillingpart Lilla Frida 1905

Benni -- 1896 Emilia 1907

Sally -- 1899 Hela 1910

Algot -- 1903 Agda 1914

Min farfar hette Sven Svensson Manlig och var
bitsman, tills de även var ude. Därefter ar-
betade han huvudsakligen på fabriken i ett par
år och sedan var han så pass gammal att
han gick hem till sitt ställe och skötte
om det han bodde i byn Kulle. Där
föddes min far.

Min far, Per Jonsson, var från Brinkamåls-
by, Mörrums församling. Han var tripare.

vid sidan om detta arbete var han trösko-
makare.

Far Bengt Svensson, började som skeppsgosse
vid Karlskrona örloggsflotta, och senare
gick han ut i handelsflottan och seglade
till sjöns i många år. Far var på sjön till
vintern 1903, och från maj månad samma år
till 1929 arbetade han på fabriken här.
Då pensionerades han och var sedan hemman
och skötte om sin trädgård. Mor, Tysa Svensson,
hade vid sidan om hushållsarbetet en
fiskaffär i Norra Å. Vi barn fick börja
arbeta, när vi var i 7-års åldern, där
då hade vi de första jobben, som vi betal-
da. Vi gick och gallrade betar på bru-
kets lahtbark härnere. Hade vi sedan
någon tid över, fick vi jobba hemman, för
mor och far hade lite jordbruk också.

Vi hade lite palatis, lite rig och även en kö. Under de första åren hade vi det rätt fattigt. Jag minns särskilt stor ströken när de gick arbetslösa här. Det är egentligen från den tiden jag själv börjar minnas. Då var det fattigt och sländigt, och det var inte var dag, man fick något på brödet. Vi fiskade lite och hade dessutom en gris, och klände oss på så sätt och behövde aldrig gå hungriga till sängs.

Far och mor var nog positivt inställda till emigrationen. När min äldre bror började på fabriken, hade han 9 öre lön, och skulle man vara ärlig, så räckte det väl knappast till föttmelet till hans kläder, för det var ett smuttrigt jobb han hade. Min äldste bror, Ivar, var skyttmålare

re på Emaljverket och hans ¹⁵ tim var hel-
ler inte mycket att komma med.

Det talades väl lite om emigration i varje
hem på den tiden - så även i vårt. De
som reste in, skrev hem och berättade
att de hade det bra. Det kan nog tän-
ka, att de gärna målade det lite extra
många gånger. Vi var väldigt begejstrade
varje gång vi hörde något från Amerika och
vi ställde väl oss kanske alldeles för
bra vyer. Men när min äldre bror väl var
dit kommen och hade börjat akklimatisera
sig, skrev han ju, och det verkade som
om han i alla avseenden fött det bättre.
Jag vet, att han ibland kunde skicka hem
några dollar och sådant var det. ju ald-
rig vid tillfälle. När min yngre bror
också rest ut, kunde det ibland hända

vid julen att det kom 100 kr ifrån dem.

Vi hade lite prydnadsaker från Ameriken i vårt hem. De hade min far så köpt, när han var på fjön. Han var ju både i Australien och i Ameriken på sina resor. Särskilt var det porslinsföremål: Koppar och prydnadsaker. Vi hade bl. a. ett par lundar i vitt porslin med förgyllda öron. Vi tyckte att det var skönt att äga detta, för det var inga andra, som hade sådana saker.

Tron inte att vi delte amerikaresa. Vi syskon kände det väldigt hårt, när en del av oss reste. När min far så var reste gick jag andra året i skolan. Han reste härifrån kl. 7³⁰ på morgonen med tillget med Ålshult. Hela dagen i skolan kunde jag honom i tankarna, och det blev inte mycket med skolgången. Sedan var bre

ven kom, lästes de av samtliga familjemem-
bernas.

Här fanns inga svenskamerikanska tidningar
och jag kan minnas. Det kan väl tänkas,
att det stod någon artikel i tidningarna
bör hemska om Amerika - särskilt om si-
dan som rest ut och lyckats där.
Någon direkt propaganda för emigrationen
var det dock inte tal om. Det fanns hel-
ler inga agenter på den tiden.

Jagor försökte förhindra emigrationen -
det var snarare tvärtom. Bland den fattig-
a arbetskraften blev det kanske så
att det framställdes, att de hade bättre
chanser att få sin utkomst i Amerika.

Det var två system och två bröder,
som emigrerade ur vår familj. Min äldste
bror, Jon, reste i febr. 1913. Den andre

brodern, Benni, reste i maj månad 1915. Syster Sally reste också i maj år 1918 och den sista systern Frida, reste i slutet av juni månad 1920. Fridas biljett skulle egentligen jag ha rest på, men det var bl.a. omöjligt såldern, som gjorde, att man inte kom iväg. Så den biljetten låg här hemma i 2-3 månader, innan det bestämdes, att syster Frida skulle resa i stället. Hon reste ut till Sally. Sally i sin tur tog sig över på biljett skickad av våra två bröder d.v.s. Ivar hade ordnat så, att farmare bekostade Bennis överresa, och Ole Olssons pojkar ordnade biljett åt Ivar själv, när han skulle iväg.

Särskilt var jag det lurt, när mannen reste ut en efter en, men det blev ju bättre så småningom, när han såg, att

allt arbetade sig väl för brönen.

Det var flera lärofrön som reste omkring 1911-12. Mattssons och Keinigars reste dit.

Däremot tror jag ingen av mina syskon hade sällskap med någon lärofrön, men i och med att de kom till Malmö, fick de ju res-sällskap med andra svenskar.

Det enda mina syskon hade med sig i bagaget var kläder. De flesta hade en ordentlig kostym plus lite arbetskläder.

Någon ant hade de inte med sig - det var längre tillbaka dit! De reste över Malmö & Köpenhamn med båt till England och lärofrön med Gunnar Linjens linor till New York. Mina syskon kom famlande ut till Minnesota samtliga. Där började de alla hos föräldrar. Min äldsta syster blev tjänsteflicka hos en frövarfamilj och dit kom

även den yngre system, så de arbetade på samma plats en tid. Snart gifte sig Sally med en farmare i Luleå, och då kom hon till henne och hjälpte henne en tid. Efter något år fick Frida emellertid arbete som servitris på en liten restaurang i staden Alvesta län. Där var hon till hon gifte sig.

Min bröder var på annat håll. Min äldste bror Tor kom ut i kriget 1917. Han var vid fronten i Frankrike och fick efter krigets slut stanna kvar något år på bevakningstjänst. När han sedan kom hem igen till Amerika så konstaterades det, att hans lungor var gasade, dvs. de hade fått för mycket av krigsgasen. Efter många operationer och en massa lidande dog Tor 1951. Benni var också kallad till armén

men kom aldrig ut i kriget, därför att fred
slöts, när de var på väg i båt ut till
Atlanten, så de fick vända åter igen. Benni
skaffade sig sedan från drinke, som han
alljämt sköter.

Det var till min systkons emigration,
som bidrog till att vi fick det allt bättre
hemma med tiden - utan helt enkelt
det att tiden blev bättre. ~~Det~~ var dock
på väg att resa ut med familj och allt år
1948. Det var nämligen så, att min väger har
en varelse i vältalningsbranschen, och de
ville, att jag skulle komma över och hjita
på den. Men genom ett missförstånd från min
systers sida - det blev något krångel
med inrese till stället - så blev resan all-
rigg av. Och vi har säkert haft det lika
bort här.

Jag gjorde min vänpåbuds: Kulskarna.
Jag tror inte att några emigrerade brä-
från då för att slippa exercea. Mina brä-
der bröder var ju så pass unga, att de väl
inte härjät tänkas på sin vänpåbuds ens.

Mina erfarenheter från den tiden är in-
te speciellt negativa. Det är klart, att
det fanns mycket, som inte passade oss,
men efterhand vände man sig vid det.

Anten var det heller inget fel på - den
gick både att äta och att mätta sig på
sin vänpåbuds i verkade inte på familjens
försörjning. De flesta brönnen var ju ut-
en då - min yngsta syster var 10-11 år.
Året var 1925.

Jag minns inte mer än en, som var hem-
ma och hjälpte på då, August Olsson
hette han. Han var hemma någon gång

i början på 20-talet. Amerika var något helt fantastiskt, efter vad man sade. Man hade faktiskt lyckats därinne, för man verkade rätt välbeställd. Uppförandet var det där yankiebetonade, och kläderna var ju inte riktigt sådana, som vi var vana vid här. De hade ju de där löst hängande kläderna - inte alls sydda som våra väl fädrade kläder - utan det var i regel bara byxor. De verkade dock mera strukturerade på något vis. Dessa emigranter. Det var inga, som stannade hemma här av dem.

Det var nog ingen emigrant, som införde något nytt ifrån Amerika. Vi har ju haft svenskamerikaner, som jobbat på fabriken här, bl.a. en diadkrist. Han jobbade som förtäve här under 1935 - samma typ

han hade kommit till i Amerika. Han hade arbetat på Ford verkstaden där. Därefter var han ytterligare en Svensson här omkring 1934 och arbetade som verktygsfilare. Tillsammans av dem införde något nytt. De reste både tillbaka och stannade länge.

Därefter fick vi hit en svensk ingenjör i 1934. Han hade varit i Amerika under ett 30-tal år och arbetat inom bilindustrin. Han hade faktiskt mycket att säga ut först på verktygstillverkningen och på pressningens område, sådant som vi inte kunde till.

Det var ingen skillnad i frågor om politisk aktivitet mellan emigranter och icke-emigranter. Emigrationen har säkert haft en viss verkan i dessa bygder. De myndigheter, som verkade här då under

emigrationen, insåg väl till slut, att de måste göra något för att förbättra folkets förhållanden. I den riktningen kom för emigrationen verkat på folket och bygden. Ty i och med att folket fick det bättre här, så minskade emigrationen.

Det stod i regel inga tomma stugor här, för alla familjer var välbefolkade. Det innebär liellen inte, att det blev svårt att få tag på arbetsfolk. Efterfrågan på arbetskraft var nämligen inte stor heller. Industrien här var ju inte så värdt stor då - den uppselatte på den tiden omkring 300-400 man. Det var omkring år 1912. Något annat arbete sedan än hos brönder fanns här knappast att tillgå. Något lite skogsarbete och stenbryggeriarbete fanns här väl också. En stor

ACC. N:R M. 16230:2/.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Del av de som ej emigrerade här vid dock
blivit kvar här. Man behövde inte heller
anskaffa arbetarfolk utifrån - här fanns en
gott om människor.

Någon inverkan på det sociala livet har
var inget emigrationen haft.